

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI
SEÇİMİNİN İPTALİ DEĞERLENDİRME RAPOR ÖZETİ*
(*EVALUATION ON THE ANNULMENT OF ELECTION OF THE ISTANBUL*
METROPOLITAN MUNICIPALITY MAYOR: EXECUTIVE SUMMARY)

İbrahim Ö. KABOĞLU**

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), 31 Mart 2019 tarihli İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı (İBBB) seçiminin iptali için Yüksek Seçim Kuruluna (YSK), 16 Nisan 2019 tarihinde, olağanüstü itiraz talebiyle başlayıp tam hukuksuzluk talebiyle son bulan bir dilekçeyle başvuru yapmış, ardından 20, 22 ve 25 Nisan tarihlerinde aynı itiraza ilişkin üç tane ek dilekçe vermiştir.

I. Yöntemi ve içeriği itibariyle başvuru hakkının kötüye kullanımı niteliğinde olduğu ileri sürülebilecek bu itirazın, YSK tarafından, seçim hukukunun açık ve tartışmaya yer vermeyen hükümleri uyarınca reddedilmesi gerekirdi.

II. Ne var ki YSK, seçim mevzuatını ve yerleşik içtihatlarını yok sayarak verdiği hukuka açıkça aykırı kararlarla görevini kötüye kullanmış ve İBBB seçiminin iptaliyle yenilenmesine ve seçilmiş başkan Ekrem İmamoğlu'nun mazbatasının iptaline karar vermiştir.

III. Tüm bu hukuksuzluk silsilesinin ardından, 23 Haziran 2019'da hukuka aykırı ve haksız şekilde yenilenecek olan İBBB seçiminin güvenliği için alınması gereken tedbirler büyük önem kazanmıştır.

* İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçiminin İptali Değerlendirme Rapor (53 sayfalık) başlıklı ana raporun özeti. Rapor, öğretim üyeleri, Doç. Dr. Didem Yılmaz, Doç. Dr. D. Burak Çelik, Doç. Dr. Ahmet Yayla, Dr. İlker Gökhan Şen, Dr. Zülfiye Yılmaz ile işbirliği çerçevesinde, TBMM danışmanları Dr. Emre Birden, Özgür Baş, Ömer Can Agin ve CHP İstanbul İl Hukuk Komisyonu'nun katkılarıyla hazırlanmıştır. Raporun tam metni için bkz. www.chp.org.tr

** Prof. Dr., İstanbul Milletvekili, Anayasa Komisyonu Üyesi.

I. AKP, Olağanüstü İtiraz Hakkını Kötüye Kullanmıştır

Hiç kuşkusuz, her seçimde olduğu gibi mahalli idareler seçimi sonrasında hukuka uygun şekilde itirazda bulunmak, bir haktır. Etkili bir itiraz hakkının varlığı, seçimin meşruiyeti için de temel bir koşuldur. Bu açıdan, tıpkı diğer siyasi partiler gibi, AKP'nin de itiraz hakkını kullanması doğaldır. Nitekim, AKP, İBBB seçimi sonrasında, olağandışı bir yoğunlukla hem olağan hem de olağanüstü itirazlarda bulunmuştur. Ancak, genel olarak hak teorisinde olduğu üzere, seçim hukukunda tanınan itiraz haklarının kullanılmasında da hakkın kötüye kullanılmaması esastır. Medeni Kanun'un 2. maddesine koşut olarak, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 166. maddesi de "kötü niyetli itiraz" yasağı koymuş, "Seçim sonunda seçilenlere verilen tutanaklara veya seçilenlerin yeterliğine makbul bir sebep olmaksızın ve kötü niyetle itiraz edenlere" müeyyide uygulanabileceğini belirtmiştir. Şu halde, itiraz başvuruları, asgari şekilde savunulabilir gerekçelere ve delillere dayalı olmalıdır; aksi halde, başvuru hakkının kötüye kullanılması söz konusu olur. İBBB seçimine itiraz iradesi somut bir iptal sebebinden doğmayan, aksine, meşru seçim sonuçlarına yönelik yapay bir iptal sebebi yaratmaya çabalayan AKP'nin 44 sayfalık ana dilekçe ve üç ek dilekçeyle yaptığı olağanüstü başvuru, seçim hukuku müktesebatının açık ve yerleşik normları uyarınca, itiraz hakkı kötüye kullanıldığı için reddedilmeliydi.

A. Olağanüstü İtiraz, Süre Koşuluna Uymamıştır

AKP'nin olağanüstü itirazı, kanunda öngörülen süre koşuluna uymadığından reddedilmeliydi. YSK'nın, AKP'nin olağanüstü itiraz başvurusuyla ilgili olarak verdiği kararlar, usul açısından açıkça hukuka aykırıdır. Usul esastan önce gelir şeklindeki kadim hukuk kuralı da dikkate alındığında, bu itiraz, esasa bakılmaksızın reddedilmeliydi. Oysa YSK, 22 Mayıs tarihli "gerekçeli" kararında, hiçbir açıklama yapmadan, AKP'nin süresinde başvuru yaptığını belirtmekle yetinmiştir (s.201). Kuşkusuz ki, sırf bir hukuki itiraz için öngörülmüş süreye uyulmamış olması, başvurucunun kötü niyetini göstermez. AKP'nin olağanüstü itirazı, onun niyetinden bağımsız olarak süre yönünden her halükârda reddedilmeliydi.

B. Olağanüstü İtiraz, Bütünüyle Delilsiz İddialardan Oluşmaktadır

Hukukun temel ilkelerinden biri olan “müddei iddiasını ispatla mükelleftir” kuralı (bkz. Medeni Kanun, m.6), seçim hukuku bakımından da geçerlidir. 298 sayılı Kanun’un 112. maddesinin ikinci fıkrasına göre; “Kimliğini ispat edemeyenlerin, delil ve gerekçe gösteremeyenlerin itirazları incelenmez, bu sebeple incelenmediği tutanağa yazılır”. Yine aynı düzenlemenin üçüncü fıkrasında da, “Yazılı itirazlarda da yukarıdaki şartlar aranır ve deliller itiraz dilekçesine eklenir. Gerekçesi ve delili olmayan yazılı itirazlar da incelenmez” denilmektedir. Yine olağanüstü itiraza ilişkin 130. madde de, “ihbar ve iddia olunan vakıaların mahiyetinin ve gerekçesinin beyanının, delillerinin gösterilmesi ve belgelerinin bağlanması” şartını koymaktadır. Şu halde ister olağan ister olağanüstü bir itiraz söz konusu olsun, YSK’nin yazılı bir başvuruyu incelemesinin ön koşulu, başvurunun delil ve gerekçe göstermek suretiyle yapılmış olmasıdır. Bir usulsüzlük iddiasında bulunan taraf, bunu somut ve kanıtlanabilir gerekçelerle ortaya koymak yükümlülüğü altındadır. Bir başka deyişle; soyut, temelsiz, tahmine ve varsayıma dayalı iddiaların ilgili seçim kurulları ve YSK tarafından reddi, kanuni bir zorunluluktur. YSK’nin, ceza yargılaması hâkimi gibi maddi gerçeği arayıp ortaya çıkarma görevi bulunmamaktadır.

- 1) Dilekçedeki İddialar Somut Delillere Dayanmamaktadır
- 2) Dilekçede Hukuki Değeri Olmayan Birçok Varsayım ve Tahmin Bulunmaktadır
- 3) Dilekçe, Seçim Sonucuna Müessir Olmayacak İddialar İçermektedir

C. Olağanüstü İtiraz, Kötü Niyetli Öğelerle Şekillendirilmiştir

Olağanüstü itiraz dilekçesinin başlangıç ve sonuç kısımları çelişkilidir: Olağanüstü itiraz olarak başlayan başvuru (s.1), tam kanunsuzluk nedeniyle iptal istemiyle son bulmaktadır (s.42). AKP’nin olağanüstü itiraz dilekçesinin özensiz biçimde ve acele ile kaleme alınmış olması, başvuruçunun iyi niyetli olmadığını gösteren aşağıdaki diğer hususlarla beraber dikkate alınmalıdır.

- 1) Dilekçede Aldatıcı Hususlar ve Çarpıtmalar Bulunmaktadır
- 2) AKP, “Kasten ve Organizeli” Usulsüzlük İddiasıyla İftirada Bulunmuştur

- 3) AKP, İstanbul'daki Dört Seçimden Yalnızca İBBB Seçiminin İptalini Talep Etmiştir
- 4) Başvuru Metni, İlgisiz Verilerle Genişletilmiştir
- 5) Olağanüstü İtiraz, OHAL'in Etkisini Olağan Döneme Taşımaktadır
- 6) Olmayan Delili Yaratma Saikiyle Kişisel Verilerin Gizliliği İhlal Edilmiştir

II. Somut Veriler, YSK'nın İBBB Seçimine İlişkin Hukuka Aykırı Kararıyla Görevini Kötüye Kullandığı Yönünde Ciddi Şüphe Yaratmaktadır

YSK'nın, İBBB seçiminin yenilenmesi ve seçimin galibi Ekrem İmamoğlu'nun mazbatasının iptali sürecini hazırlayan kararları ve ortaya çıkan "gerekçeli" kararı açıkça hukuka aykırıdır. Bu hukuksuz kararlar yanında, YSK'nın 22 Mayıs tarihli gerekçeli kararında birçok gerçek dışı ve aldatıcı ögeyi kararına temel almış olması dikkate alındığında, YSK'nın görevini kötüye kullandığı yönünde ciddi şüphe yaratmaktadır.

A. İBBB Seçiminin Yenilenmesiyle Mazbatanın İptali Sürecini Hazırlayan Kararlar

YSK'nın İBBB seçiminin iptaliyle yenilenmesi ve mazbatanın iptaline ilişkin olarak verdiği tüm kararlar hukuk dışıdır.

- 1) İlçe Seçim Kurullarından Bilgi İstenmesine İlişkin 23 ve 26 Nisan 2019 Tarihli Ara Kararlar
- 2) İBBB Seçiminin ve Mazbatasının İptaline İlişkin 6 Mayıs 2019 Tarihli Kısa Karar
 - a) İBBB Seçimini İptal Kararı Somut Gerekçe İçermemektedir
 - b) Sandık Kurullarının Kanunsuz Teşekkülünün Seçim İptal Sebebi Olarak Gösterilmesi, YSK'nın Kendi İçtihatlarına Açıkça Aykırıdır
 - c) İBBB Mazbatasının İptali Ardından İçişleri Bakanının İstanbul Valisini İBB Başkan Vekili Olarak Görevlendirmesinin Hukuki Dayanağı Yoktur
 - d) İBBB Seçimini İptal Eden YSK'nın, İstanbul İlçe Belediye Başkanlığı ve İlçe Belediye Meclisi Seçimlerini İptal Etmemiş Olması Hukuka Aykırıdır
- 3) Yenilenen Seçimlerin Usul ve Esaslarına İlişkin 10 Mayıs 2019 Tarihli Karar

B. 22 Mayıs 2019 Tarihli “Gerekçeli” Karar

Yüksek Seçim Kurulu, İBBB seçiminin iptaliyle yenilenmesine ilişkin 4219 sayılı gerekçeli kararını 22 Mayıs 2019 tarihinde, yani kısa karardan 16 gün sonra açıklayabilmiştir. Kararda 200 ile 211. sayfalar arasında yer alan “Değerlendirme” kısmında gerekçe olarak aktarılan hususlar, seçim iptali kararını seçim hukuku müktesebatı bakımından meşru kılacak, hukuken geçerli bir mahiyet taşımamaktadır.

1) Karar, Gerekçeli Karar Yükümlülüğünü İhlal Etmiştir

6 Mayıs tarihli kısa karardaki iptal gerekçesinin 22 Mayıs tarihli gerekçeli kararda genişletilmesi, anayasal gerekçeli karar yükümlülüğünün ihlalidir.

a) Gerekçeli Kararla Kısa Karardaki Gerekçe Genişletilmiştir

b) Kararda Ekrem İmamoğlu’nun İBBB Mazbatasını İptalinin Gerekçesi Bulunmamaktadır

2) Seçim ve Mazbata İptalini Haklılaştıran Geçerli Sebep Gösterilmemiştir

2019/4219 sayılı kararda iptal sebebi olarak ifade edilen hususlar teker teker incelendiğinde, kararda seçim ve mazbata iptaline ilişkin herhangi bir geçerli sebep bulunmadığı ortaya çıkmaktadır. Deyim yerindeyse 2019/4219 sayılı gerekçeli kararın aslında bir gerekçesi yoktur.

a) Sandık Kurulu Başkanlarının Kamu Görevlisi Olmaması, Geçerli Bir İptal Sebebi Değildir

b) Kararda Ekrem İmamoğlu’nun İBBB Mazbatasının İptalinin Gerekçesi Bulunmamaktadır

c) Oy Kullanma Hakkı Olmamasına Karşın 706 Kişinin Oy Kullanmış Olması, Geçerli İptal Sebebi Değildir

3) YSK, 22 Mayıs Kararının Hukuksuzluğunu Gizlemek İçin Seçim Hukuku Müktesebatını İnkâr Etmiştir

İleri sürdüğü iptal sebepleri itibariyle kabul edilemez olan 22 Mayıs tarihli gerekçeli karar, seçim hukuku müktesebatını da yok saymıştır. YSK’nın re’sen inceleme yetkisini inkâr etmesi ve kamu görevlisi olmayan başkanlarla kanunsuz şekilde oluşmuş sandıklara atılan oylar sebebiyle 31 Mart tarihli ilgili diğer seçimleri iptal etmeme tutarsızlığı, hukuka aykırıdır.

a) YSK'nın, Re'sen İnceleme Yetkisini Kullanmamak Suretiyle İstanbul İlçe Belediye Başkanlıkları ve İlçe Belediye Meclisi Üyeliği Seçimlerini İptal Etmemesi Hukuka Aykırıdır

b) YSK'nın Önceki İçtihatlarını Terk Etmesinin Hukuki Dayanağı Yoktur

C. YSK, Seçim İptali ve Yenilenmesi Kararını Gerçek Dışı, Yanlış ve Aldatıcı Öğeler Üzerine Kurmuştur

1) 754 Sandık Kurulu Başkanının İlçe Seçim Kurulu Başkanlarıncaya Doğrudan Kamu Görevlisi Olmayan Kişiler Arasından Belirlenmiş Olduğu Husus Gerçeği Yansıtmamaktadır

2) Kamu Görevlisi Olmayan Sandık Kurulu Başkanlarının Sayısı Doğru Hesaplanmamıştır

3) YSK, 22 Mayıs Kararında Kendi İçtihatlarını Gözardı Etmiştir

4) YSK, Eksikliği Olan Oy Cetvellerinin Kurul Başkanı Kamu Görevlisi Olmayan Sandıklarla İlgili Olduğu Yönünde Yanlış Bir İzlenim Yaratmıştır

5) Kararda, Eksikliği Olan Oy Sayım Cetvellerinin İkinci Örneklerinde Eksiklik Olup Olmadığından Bahsedilmemiştir

III. 23 Haziran İBBB Seçiminin Adil Bir Şekilde Yapılabilmesi İçin Öneriler

Türkiye'nin yarım yüzyıldan beridir istikrarlı bir şekilde sürdürdüğü demokratik seçim kültürü, 15 Temmuz sonrası süreçte korkutucu bir şekilde erozyona uğramıştır. Öyle ki, demokrasi konusunda çalışan tarafsız uluslararası kuruluşlardan birisi olan Freedom House, bu dönemdeki gelişmelerden dolayı Türkiye'yi "özgür olmayan ülkeler" statüsünde değerlendirmektedir. Bu değerlendirmenin temel nedeni olarak da, seçim adaletinin en temel unsurlarının dahi mevcut siyasi iktidar tarafından ihlal edilmesi gösterilmektedir. Bu bağlamda, 16 Nisan Anayasa referandumu sırasındaki ağır ihlaller ve 15 Temmuz sonrası dönemde kayyum atama uygulamasıyla seçilmiş belediye başkanlarının meşru konum ve yetkilerinin gasp edilmesi iki temel neden olarak ileri sürülmektedir. Aynı doğrultuda 24 Haziran seçimlerini gözlemleyen Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ise seçim kampanyasında medyanın yanlış yaklaşımı ve oto-sansür, Erdoğan'ı desteklemek için devlet kaynakları-

nın kötüye kullanılması, kampanya finansmanında şeffaflık eksikliği ve diğer seçim usulsüzlükleri vakıalarının yaygın bir şekilde gerçekleşmiş olduğuna dikkat çekmiştir. Üzülerek gözlemlenmektedir ki, 31 Mart yerel yönetim seçimlerini önceleyen kampanyada, bu durum daha da kötüleşerek devam etmiştir.

23 Haziran 2019 tarihinde yenilenecek İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı (İBBB) seçiminin seçim güvenliği içerisinde ve devlet organlarının tarafsızlığı ilkesi çerçevesinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu açıdan, aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi ve Yüksek Seçim Kuruluna seçimin güvenliğini ve tarafsızlık ilkesini güvence altına alacak tedbirleri alması için gerekli başvuruların yapılması gerekmektedir. Bu çerçevede, aşağıdaki noktalar özellikle vurgulanabilir:

A. Cumhurbaşkanı'nın Seçime Yönelik Çalışmalarının Seçim Yasakları Kapsamına Alınması İçin YSK'ya Başvuru Yapılması Gereği

B. Bakanların Seçim Yasakları İhlalinin Şikâyeti ve Kamuoyunda İfşası

C. TRT, AA ve Diğer Yayınlarda Tarafsız ve Eşit Olunmasına İlişkin Başvurular

D. "Dini politikaya alet etme yasağı"nın sürekli ihlali (Anayasa, m.24/son)

E. YSK'nın 23 Haziran Seçiminden Önce Açıklığa Kavuşturması Gereken Hususlar

1) Mazbatanın Ne Zaman Verileceğinin Belirlenmesi ve Olağanüstü İtiraz Süresinin Nereden Başlayacağı Sorularak Belirginleştirilmesi

2) Seçim Sonrası Tutanaklar Üzerinden Yaşanan Tartışmaların Önüne Geçebilmek İçin Sandık Tutanaklarının Yeniden Düzenlenmesi Talep Edilebilir

3) Seçim İptali Halinde Mazbatanın Hangi Hukuki Dayanağa Göre İptal Edileceği YSK'ya Sorulabilir

4) YSK Kararlarının Siyasi Parti Temsilcisi Tarafından Duyurulmasına Engel Olunması

5) YSK'nın Kamu Görevlisi Tanımı

6) Sandık Kurullarının Her Yönüyle Yasaya Uygun Oluşturulduğunun Teyidi İçin YSK Başvurusu

7) 31 Mayıs Tarihli YSK Kararının YSK'nın 6 Mayıs'ta Vermiş Olduğu Seçimleri Yenileme Kararına Olan Etkisi

SONUÇ

YSK, 31 Mayıs 2019 kararı ile İBBB seçimlerini iptal kararının “hukuki bir gerekçeden yoksun” olduğunu itiraf etmiş bulunuyor. Bu bakımdan, başlık III'te özetleri aktarılan YSK başvuru konularının nedeni önemli olduğu doğrulanmış bulunuyor. Gerçekten, 23 Haziran'a giden yolda, hukuku ve hukuki başvuru yollarını, 31 Mart sonrasında göre daha etkili bir biçimde kullanma gereği, “Türkiye’de demokrasinin bekası” bakımından yaşamsaldır. Hukuk yoluyla demokrasi mücadelesinde, 27 Mayıs 1949 tarihli Resmi Gazete’de Bakanlar Kurulu kararı eşliğinde yayımlanarak iç hukukumuza dâhil edilen İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi (İHEB), temel alınmalıdır.

“İnsanlık ailesinin bütün üyelerinde bulunan haysiyetin ve bunların eşit ve devir kabul etmez haklarının tanınması hususunun, hürriyetin, adaletin ve dünya barışının temeli olmasına,” şeklindeki paragrafla başlayan Önsöz, Birleşmiş Milletlerin ve Bildirge'nin amacını özetler. Bu arada, direnme hakkının hukuki temelini atar: “İnsanın istibdat ve baskıya karşı son çare olarak ayaklanmaya mecbur kalmaması için insan haklarının hukuk rejimi ile korunması esaslı bir zaruret olmaktadır. Türkiye'nin taraf olduğu Milletlerarası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nde yer almaktadır. Bu sözleşmenin serbest seçim hakkını düzenleyen 25. maddesini yorumlayan İnsan Hakları Komitesi, bu hükmün ulusal ve yerel düzeydeki tüm temsil organlarının seçimi açısından uygulama alanı bulacağını belirtmiştir. Komiteye göre serbest seçim hakkının kullanılmasına ilişkin düzenleme ve sınırlamalar objektif ve makul ölçütler çerçevesinde yapılmalıdır. Yine komiteye göre oy hakkının kullanılmasına dair genel oy ilkesini anlatan Komite, bu hakkın kullanımında siyasi görüş ve siyasi ve etnik kökene dayalı bir ayrımcılık yapılamayacağını da belirtmektedir.